

een praktische handleiding

vrijwil
ligerswerk

Goed
verzekerend?

verzeke
ringen

Vrijwilligerswerk &
verzekeringen

handleiding

Inhoud

Voorwoord	4
Inleiding	5
Deel 1: vrijwilligerswerk een riskante business?	7
1.1. Risico's	8
Burgerrechtelijke aansprakelijkheid	8
Lichamelijke ongevallen	8
Rechtsbijstand	9
1.2. Verzekeringen, het antwoord op risico's?	9
Verzekeren: premies betalen	9
Verzekeren: polissen	10
Verzekeren: daar heeft nog niemand me iets over gezegd	10
Verzekeren: een goede verzekeringsadviseur helpt je een stap verder!	10
1.3. De meeste vrijwilligers hebben toch een familiale verzekering?	11
Deel 2: verzekeringen beveiligen tegen bepaalde risico's: een verdere verfijning.	13
2.1. DE AANSPRAKELIJKHEID	13
2.1.1. Strafrechtelijke versus burgerrechtelijke aansprakelijkheid	13
Strafrechtelijke aansprakelijkheid: dat kan je echt niet verzekeren!	13
De basiselementen bij de strafrechtelijke aansprakelijkheid	14
Het strafrecht staat ver weg van het vrijwilligerswerk!	14
2.1.2. Burgerrechtelijke aansprakelijkheid	15
Basiselementen bij de burgerrechtelijke aansprakelijkheid	15
Vrijwilligerswerk en burgerrechtelijke aansprakelijkheid: geen gekke combinatie	16
Burgerrechtelijke aansprakelijkheid en verzekeringen	16
Punten op de i, de aansprakelijkheid heeft meer gezichten	16
Contractuele aansprakelijkheid	17
Buitencontractuele aansprakelijkheid	17

2.1.3. Nog wat meer over de aansprakelijkheid	18
2.1.4. Schadeclaims en burgerrechtelijke aansprakelijkheid: wie wordt aangesproken?	19
Speelt het zich af binnen een vzw of binnen een feitelijke vereniging?	19
Maakte de vrijwilliger een fout in de uitvoering van zijn/haar vrijwillige activiteiten?	20
Er is geen verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid of rechtsbijstand	20
2.1.5. We sluiten een polis Burgerrechtelijke aansprakelijkheid af voor de vrijwilligers, waar letten we best op?	22
2.2. Lichamelijke ongevallen (met schade aan de mens waarbij niemand anders dan het slachtoffer zelf aansprakelijk is)	22
2.2.1. Ongevallen en vrijwilligerswerk	22
2.2.2. Een ongevallenverzekering?	22
Een polis arbeidsongevallen	22
De polis lichamelijke ongevallen	22
De ongevallenverzekeringen: voor wat ze veiligheid bieden	22
2.3. Rechtsbijstand	24
Rechtsbijstand en vrijwilligerswerk	24
Deel 3: Verzekeringen en verzekeraars	25
Kanttekeningen	25
Er bestaat geen verzekeringsplicht, ook niet voor de verzekeraars	25
Een polis is niet meer en niet minder dan een contract	26
Dé vrijwilligerspolis bestaat niet	26
Tot slot	28
Geraadpleegde bronnen	29
Contactadressen	30
Colofon	31

Voorwoord

Gewoon leven kan risico's inhouden. Wat meer leven dus ook. Het is niet omdat vrijwilligerswerk bestaat uit vrijwillige inzet en engagement dat het risicovrij is.

De provinciale steunpunten vrijwilligerswerk, Het Punt vzw, steunpunt vrijwilligerswerk Brussel en het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk krijgen heel wat vragen over het vrijwilligerswerk en verzekeringen.

Behalve wanneer decreten of subsidies het vereisen, is een verzekering voor vrijwilligers (nog?) niet verplicht. Oef! Denken de organisaties, dat bespaart ons geld.

Met deze redenering zijn we het niet eens, omdat een organisatie die er prat op gaat met vrijwilligers te (willen) werken, daar ook de consequenties van moet dragen.

Niet om je bang te maken. Wel om er op te wijzen dat een goede bescherming voor vrijwilligers nodig is, geld en ellende kan besparen.

Over het belang van verzekeringen, ook en zeker voor alle vrijwillige medewerkers hebben we het in deze praktische gids. De tekst spitst zich toe op de thematiek verzekeringen en vrijwilligerswerk. Hij is louter geschreven vanuit de invalshoek 'vrijwilligers', zodat je weinig of geen informatie zal vinden over alle soorten verzekeringen, zoals bijvoorbeeld autoverzekeringen of brandverzekeringen. Die komen hier niet aan bod.

Met deze informatie dragen we bij tot een 'verzekerd' engagement, wat zowel het imago van het vrijwilligerswerk, als de zielsrust (en meer dan dat) van de organisatie als het individu van de vrijwilliger ten goede komt.

Voor de juistheid, het verwerven van inzichten en het concept van dit werkje zijn we te rade gegaan bij Em. Hoogleraar Claassens.

We wensen je veel plezier met deze gids.

Voor de steunpunten,
Ann, Elke, Eva, Frank, Myriam, Naima, Peter, Veerle
En Professor Hubert Claassens Em. Hoogleraar

Inleiding

Het vrijwilligerswerk betekent plezier, engagement, je best doen voor anderen of de samenleving. Vele vrijwilligers zetten zich in zonder zich om mogelijke gevolgen van hun engagement te bekommeren. Ook heel wat bestuursleden zijn actief met de gedachte dat er wel een verzekering bestaat. Iedereen rekent op iedereen met vaak als gevolg dat er niets geregeld is.

Op het moment dat dan iets fout loopt, volgt de confrontatie met de realiteit: de organisatie heeft geen verzekering voor de vrijwilligers afgesloten. Wie betaalt de brokken, en, zijn ze nog wel te lijmen?

Om te vermijden dat je achteraf spijt of berouw moet hebben, kan je je wat verdiepen in de verzekeringsmaterie, die zeker niet eenvoudig is. Noch voor vrijwilligers, noch voor organisaties. Maar het is geen overbodige luxe om je als organisatie in te werken in de problematiek. Naast de dagelijks voorkomende gevallen zijn er immers ook dramatische zaken bekend van vrijwilligers die wegens gebrek aan degelijke verzekering have en goed moeten verkopen om een schade die ze veroorzaakten, te vergoeden; van organisaties die nietsvermoedend vrijwilligers inschakelen en waarbij de activiteit leidt tot een dodelijk ongeval.

Pas op. We willen niemand afschrikken. Vrijwilligerswerk is een mooi ding, brengt dynamiek en solidariteit in de samenleving. Om het vrijwilligerswerk levendig te houden, zijn degelijke verzekeringen waarbij vrijwilligers en organisaties beschermd worden een absolute noodzaak.

Vanuit de steunpunten vrijwilligerswerk is het onze taak om aandacht te vragen voor het probleem, waarbij we aantonen aan dat je best niet te licht over de thematiek heen stapt. Geen sinecure omdat het afsluiten van verzekeringen ongetwijfeld een hap uit het – vaak – schaarse budget van de organisatie betekent.

Toch durven we te stellen dat het onverantwoord is vrijwilligerswerk te organiseren zonder te investeren in de veiligheid van diegenen die het werk moeten uitvoeren: de vrijwilligers. Je kent wellicht organisaties die na de feiten, de schade, het materiële of menselijke leed zuchtend kreunen: 'hadden we maar'...

Daarom geven we in dit werkje een overzicht en verklaring van frequente begrippen in de wereld van de verzekeringen. We leggen de begrippen 'aansprakelijkheid', 'lichamelijke ongevallen', 'rechtsbijstand' en de mogelijke verzekeringen die je beschermen tegen risico's uit. We tonen aan dat verzekeringen veiligheid en bescherming kunnen bieden, voor de organisatie, voor de vrijwilligers.

Daarenboven geven we tips en aandachtspunten die je er even kan bijnemen op het ogenblik dat je een verzekering zal afsluiten, of om je te helpen de polissen die je thans hebt te toetsen op hun veiligheidsgehalte.

Dan kan je straks een goede bescherming voor organisatie en vrijwilligers regelen. Je zal dan trouwens ook merken dat het allemaal best meevalt, op voorwaarde dat je tijdig informeert en de nodige stappen zet.

Het is onze taak om bij alle organisaties –zowel de organisaties met rechtspersoonlijkheid als de feitelijke verenigingen- er op aan te dringen om de verzekeringskwestie ernstig te nemen en er snel maar degelijk werk van te maken.

Vanzelfsprekend vragen we ook aandacht van de verzekeraars. Zij kunnen een cruciale rol spelen bij de ontwikkeling van een betaalbare en degelijke bescherming van vrijwilligers.

Tot slot kunnen ook overheden op verschillende niveaus organisaties in deze verzekeringsmaterie ondersteunen, door regelingen uit te werken, collectieve maatregelen te onderzoeken en heldere informatie te geven.

Twee vliegen in één klap: de overheid ondersteunt het vrijwilligerswerk en erkent het belang van de vrijwillige inzet; organisaties zien dat hun inspanningen gehonoreerd worden en kunnen tegen lage kostprijs veiligheid bieden aan hun vrijwilligers.

Hoewel deze inleidende gids niet de pretentie heeft volledig en geleerd te zijn, gaan we er wel prat op dat de voorgeschotelde informatie correct is. Voor de inhoudelijke suggesties en correcties hebben we kunnen rekenen op de meer dan gewaardeerde inbreng van Em. Hoogleraar Claassens. Gespecialiseerd in verzekeringszaken; kenner van het vrijwilligerswerk.

Vanzelfsprekend nodigen we, tenslotte, iedereen die deze gids leest uit om reacties te geven, vragen te stellen, kwesties aanhangig te maken.

Daarvoor kan je terecht bij het steunpunt naar keuze, waarvan je de adresgegevens achteraan vindt.

Deel 1

Vrijwilligerswerk een riskante business?

tegen risico's kan je je beschermen

Nee. Wellicht ken je wel een spectaculair verhaal, denk je aan een bericht in de krant of het nieuws: een vrijwilliger die voor zijn/haar leven getekend is, een vrijwilliger die het leven liet tijdens de vrijwillige actie. Gelukkig zijn dat uitzonderingen. Frequenter zijn alledaagse probleempjes, zoals een aantal eerder 'onschuldige voorbeelden' aangeven.

Ze maken je er attent op dat er steeds iets kan gebeuren.

Leo begeleidt als vrijwilliger geregeld een groep personen met een handicap, meestal duwt hij de rolwagen van Linda. Op een zonnige dag gaat het mis. Leo wandelt met stevige tred. Plots valt omwille van de ene of de andere reden Linda uit de rolwagen. Ze breekt haar pols...

Roos is actief in een natuurvereniging en ze gidst natuurliefhebbers langs een ecologisch interessant parcours. Die dag vergeet ze haar kompas, en ze dwaalt met de groep af. De wandelaars ploeteren met z'n allen door het rapenveld van Boer Riek. Deze klaagt aan dat een groot deel van zijn oogst om zeep zal zijn...

Marcel helpt mee in de cafetaria van de voetbalclub. Terwijl hij de glazen afwast merkt hij dat er een glas gebarsten is. Hij vist de scherven uit het water maar snijdt zich diep in de vinger. Die moet genaaid worden...

*Vrijwilligers zijn actieve bijen. Ze lopen een risico.
Maar zijn ze verzekerd?*

Bea is op wandel in het park met haar poedeltje aan de leiband. De bullterriër van een andere dame rukt zich los, rent zo enthousiast naar Fifi dat Bea tegen de grond gesleurd wordt. Haar netkousen zijn gescheurd, maar vooral: haar knie ligt helemaal open en op de koop toe moet Fifi's oor er weer aan genaaid worden.

Urbain profiteert van het voorjaar om zijn perelaar, die dicht tegen de muur van de buurman aangroeit, bij te snoeien. Gezwind klimt hij op zijn ladder en begint te snoeien en te zagen. Een dikke tak ploft naar beneden, pal op de terrastafel van de buurman, die uit zijn slaapje wakker schrikt. Terrastafel en zonnebril zijn totaal stuk.

*Deze mensen zijn geen vrijwilligers. Ze lopen ook een risico.
Hopelijk zijn ze verzekerd.*

deel 1

Je raadt het al: we willen je warm maken om je te informeren over verzekeringen. Informatie die van belang is voor de vrijwilligers om hen ervan bewust te maken dat hun inzet risico's met zich kan brengen, voor de vrijwilligersorganisaties om hen erop te wijzen dat je geen goed vrijwilligersbeleid hebt als de vrijwilligers niet of onvoldoende gedekt zijn als er iets voorvalt.

We hebben niet de intentie om verzekeringen aan te prijzen. Wel om je te introduceren in de belangrijkste begrippen en vooral om je te wijzen op een aantal aandachtspunten, zaken die je best weet en die de verzekeraar je soms (vaak onbewust) 'vergeet' te vertellen, al was het maar omdat hij dan minder goed scoort.

1.1. RISICO'S

Het woordenboek vertelt ons dat een risico een 'gevaar voor schade of verlies is, de gevaarlijke of kwade kans of kansen die zich bij iets voordoen'.

Hoewel we vrijwilligerswerk niet meteen met een bedreigend iets of risicovolle onderneming associëren, loeren er altijd wel een aantal gevaren om de hoek, zoals voor iedereen die handelt, voor iedereen die leeft.

We zetten even op een rijtje waar over het kan gaan:

BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID

- de vrijwilliger voert een opdracht uit voor de organisatie, maar volgens een derde persoon, heeft de vrijwilliger de taak niet goed uitgevoerd, de derde persoon stelt dat hij/zij schade heeft geleden door het toedoen van de vrijwilliger
 - de derde partij wil een vergoeding voor de schade, maar wie zal dat betalen?

Vrijwilligers kunnen **burgerrechtelijk aansprakelijk** gesteld worden, omdat steeds iemand kan klagen over wat de vrijwilliger gedaan of net niet gedaan heeft. Hieromtrent vind je wat meer uitleg in deel 2.

LICHAMELIJKE ONGEVALLLEN

(met schade aan de mens waarbij niemand anders dan het slachtoffer zelf aansprakelijk is, met een lichamelijk letsel tot gevolg, bijvoorbeeld schade aan zijn been)

- de vrijwilliger voert een taak uit en wordt het slachtoffer van een ongeval
 - de vraag is dan: wie zal de dokterskosten, de kinesitherapie achteraf, ... betalen?
 - wat als de vrijwilliger door dat ongeval voor (korte of lange) tijd niet in staat is te gaan werken, wie vangt het inkomensverlies op?

Carine helpt bij het opdienen van de maaltijden in een opvangtehuis voor daklozen. Ze glijdt uit en breekt haar knie. Na twee weken ziekenhuis, moet ze een rolwagen en krukken huren, ligt ze twee maanden in de gips en moet achteraf een zware revalidatie ondergaan, met heel wat visites aan de kinesist. Vier maanden kan ze niet gaan werken, wat een inkomensverlies betekent.

Ongeacht de sector waarin de vrijwilliger actief is loopt hij/zij meer dan eens de kans op een **lichamelijk ongeval**. Er kan immers altijd iets verkeers gebeuren.

RECHTSBIJSTAND

- iemand beticht een vrijwilliger van een overtreding (diefstal, ...)
 - stel dat de vrijwilliger niets fout heeft gedaan, hoe zal hij/zij dat bewijzen?
- Een vrijwilliger wordt vervolgd voor een fout waaruit schade is ontstaan tegenover andere personen.
 - Wie zal de vrijwilliger helpen, ondersteunen, juridisch bijstaan. Zal de vrijwilliger zelf rechtsbijstand (een advocaat onder de arm nemen) moeten zoeken en betalen?

Bert is vrijwillig conservator van een natuurgebied. Na afspraak met de Raad van Bestuur, huurt Bert een firma in om enkele bomen te rooien op het terrein. Per vergissing root de firma ook enkele bomen van een aanpalend terrein, dat privaat eigendom is. De eigenaar dagvaardt Bert als conservator.

Als een vrijwilliger een fout of een misstap bij de uitvoering van zijn/haar taak als vrijwilliger wordt aangewreven, kan het zijn dat hij/zij nood heeft aan **rechtsbijstand**.

Zo, we hebben meteen de hoofddomeinen overlopen voor het vrijwilligerswerk:

- vrijwilligers kunnen op hun fouten worden aangesproken en burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld worden
- vrijwilligers kunnen het slachtoffer worden van een ongeval met lichamelijk letsel
- vrijwilligers kunnen voor de rechtbank gesleept worden en hebben dan nood aan rechtsbijstand

Elke vrijwilliger loopt enig risico.

In een samenleving die sterk op rechtsregels draait, die meer geformaliseerd is als vroeger, waarin mensen assertiever zijn... is het bijna ondenkbaar om je zonder zorgen zonder enige vorm van bescherming, bloot te stellen aan risico's.

1.2. VERZEKERINGEN, HÉT ANTWOORD OP RISICO'S?

Zelf sommen geld incasseren om je tegen risico's in te dekken, is de specialiteit van verzekeringen.

Er bestaan heel wat private verzekeringsmaatschappijen. Dat zijn ondernemingen die actief zijn binnen een vrije markt en die erop gericht zijn om winst na te streven. Hun specialiteit is 'verzekeren' tegen risico's.

PREMIES BETALEN

Om je te verzekeren betaal je een premie aan de verzekeraar naar keuze, dat is jouw deel van het contract. De verzekeringspolis zal voor die betaling garanderen dat de risico's zoals afgesproken in het contract worden gedekt als er zich een schadegeval voordoet.

- Hoe hoger de verzekeraar het risico inschat, hoe meer je zal moeten betalen.
- Hoe beter je gedekt wil zijn, hoe meer je zal moeten betalen.
- Heb je in het werkjaar geen schadegeval aangegeven, dan zie je je geld normalerwijze niet terug. De verzekeraar treedt pas in actie ALS er iets gebeurt.
- Belangrijk is de verwachtingen scherp te stellen: zorg dat je op dezelfde golflengte zit als de verzekeraar (zie verder tips)

POLISSEN

Het contract dat je als organisatie met de verzekering afsluit, en waarvoor je een schriftelijk bewijsstuk ontvangt, is een polis.

Elke verzekeringsmaatschappij biedt eigen polissen aan. op een aantal vlakken zal de inhoud van die polissen gelijkaardig zijn (bijvoorbeeld de verplichte autoverzekering), maar de draagwijdte van de polis kan wel erg verschillen.

Het is dus niet zo simpel om de ene met de andere te vergelijken. Maatschappij X kan een goedkopere oplossing aanbieden, maar zal in geval van schade minder tussenkomen dan maatschappij Y die een pak duurder is.

- Als je een polis voor de vrijwilligers afsluit, wees dan niet te krenterig. Ga er van uit dat je de vrijwilligers net zo behandelt als je zelf behandeld wil worden. Enkele eurocenten verschil in betaling vandaag, kan morgen mogelijke drama's vermijden.
- Als je vergelijkt, doe dat dan met iemand die er iets van kent. Je tussenpersoon is dan misschien niet de (enige?) beste raadgever: hij/zij benadrukt natuurlijk de kwaliteiten van de verzekering, meestal niet de mindere kanten ervan.

VERZEKEREN: DAAR HEEFT NOG NIEMAND ME IETS OVER GEZEGD!

Dat kan zeker kloppen. Er bestaat geen verplichting om je vrijwilligers te verzekeren.

In een aantal gevallen legt de overheid of de subsidiegever¹ wel een voorwaarde tot verzekering op, en legt soms ook de minimale dekking vast. Dat neemt niet weg dat vandaag heel wat vrijwilligers hun taken uitvoeren zonder enige vorm van verzekering.

- Het getuigt van een goed vrijwilligersbeleid om van bij de start in een goede verzekering voor de vrijwilligers te voorzien.
- Wacht niet op een eventuele verzekeringsplicht.
- Denk niet te snel: ons kan niets gebeuren. Het kan verkeren!

EEN GOEDE VERZEKERINGSADVISEUR HELPT JE EEN STAP VERDER!

Welke verzekering nemen, wat als de organisatie geconfronteerd wordt met een schade-eis, ... Voor heel wat organisaties is het zich verdiepen in de verzekeringsmaterie geen sinecure.

Je kan hiervoor op zoek gaan naar een raadgevende persoon. Dat kan iemand zijn in de organisatie zelf, die iets (...en liefst nog meer) kent van verzekeringen en die over de belangen van de organisatie waakt.

Het is niet uitgesloten dat je een verzekeringsmakelaar vindt die zich onpartijdig opstelt, en rekening houdt met de werkwijze en de behoeften van de organisatie. Een persoon die aan de zijde staat van de organisatie.

Tip: zoek een adviseur binnen of buiten je organisatie om je met raad en daad bij te staan in de verzekeringsmaterie.

¹ Autonome vrijwilligersorganisaties die binnen de Welzijns- en Gezondheidssector een erkenning willen, zijn verplicht een verzekering aan te gaan voor hun vrijwilligers; landelijke jeugdverenigingen kunnen ook enkel erkend worden als ze een verzekering BA (burgerrechtelijke aansprakelijkheid) afsluiten. Daarnaast bestaan er ook subsidiebesluiten en/of – voorwaarden die een verzekeringsplicht opleggen

Vooruitblik:

De Hoge Raad voor Vrijwilligers wil een verzekeringsplicht in de wet² op het vrijwilligerswerk inschrijven. Deze plicht zou gelden om een verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid en (eventueel) rechtsbijstand aan te gaan. Het probleem van de ‘ongevallenverzekering’ is dan nog niet opgelost. Let op: dit is een voorstel!

1.3. DE MEESTE VRIJWILLIGERS HEBBEN TOCH EEN FAMILIALE VERZEKERING?

De familiale verzekering is een verzekering om het individu (en zijn/haar gezinsleden) te beschermen voor het aspect ‘burgerrechtelijke aansprakelijkheid’. De verzekering zal tussenkomen bij schade als gevolg van fouten tegenover derden in het privé-leven.

Voorbeeld:

Annette’s zoontje speelt met een voetbal op straat. De jongen schopt tegen de bal en het raam van de overbuur gaat aan diggelen, de dure porseleinen vaas tegen de vlakte. Annette kan de schade van de overbuur laten betalen via haar familiale polis.

Toch mag je er niet zomaar van uitgaan dat de individuele vrijwilliger wel gedekt is voor risico’s, omwille van een aantal redenen:

- de familiale verzekering is niet verplicht; het is dus niet zeker dat al je vrijwilligers een dergelijke polis hebben
- de familiale polis biedt dekking voor wat zich afspeelt in de private sfeer, de betere polissen (dus niet allemaal!) bieden ook een behoorlijke beveiliging voor het vrijwilligerswerk

Daarenboven zijn er een aantal argumenten waarom de familiale verzekering het verzekeringsprobleem voor vrijwilligers niet volledig oplost:

- Zal je als organisatie het al of niet hebben van een familiale verzekering bij de kandidaat-vrijwilliger als selectiecriteria gaan hanteren?
- Weet dan dat je mensen uitsluit, potentieel goede vrijwilligers de deur wijst
- Stel dat er zich een ongeval voordoet waarbij schade wordt veroorzaakt aan iemand anders en de vrijwilliger spreekt zijn/haar familiale verzekering aan. Wie zal de franchise betalen? De vrijwilliger uit eigen zak?

De franchise is een begrip in de verzekering die de verzekeraar vrijstelling geeft voor de dekking van schadegevallen tot een bepaald bedrag. Voor kleine schadegevallen komt een verzekeraar meestal niet tussen. En als er zich een schadegeval voordoet, heeft de verzekeraar vooraf in de polis vastgelegd wat de organisatie uit eigen zak moet betalen. De franchise ligt niet zo hoog. Je kan zelf vragen naar een hogere franchise, in ruil voor een lagere premie. De franchise bedraagt thans ongeveer 200 euro.

² De Wet op het vrijwilligerswerk is bij het ter perse gegaan nog niet gestemd. Het doel van de regelgeving op het vrijwilligerswerk is enkele knelpunten m.b.t. vrijwilligerswerk te regelen. Je kan er meer over lezen in onze brochure ‘Vrijwilligerswerk. Goed gekend. Rechten en plichten in het vrijwilligerswerk’.

- In de familiale verzekering is het uitgesloten dat een lid van een gezin vergoed kan worden voor de schade die hij/zij oploopt door de fout van een ander lid van datzelfde gezin

Liesbeth maakt een fout waardoor broer Leander hard ten val komt, zijn pols breekt en zijn jeans scheurt. De familiale polis komt niet tussen. Als Liesbeth en Leander in dezelfde jeugdbeweging actief zijn, zal in een gelijkaardige situatie, de BApolis van de organisatie wel tussenkomen. Ieder lid wordt daarin afzonderlijk beschouwd, zonder rekening te houden met familiale banden.

- Je bevestigt een verschil in verzekeringsgraad. Vermits elke polis verschillend is, loop je de kans dat de ene vrijwilliger 'minder geschonden' uit een schadegeval komt dan een andere...
- Tenslotte is er nog een technisch probleem: wie zal de vrijwilliger helpen om de individuele polis uit te pluizen om na te gaan of het vrijwilligerswerk wel naar behoren gedekt is? De organisatie? Dat vergt tijd en inspanning. Geld dat je kan besteden voor het afsluiten van een polis voor iedereen.

Kortom, het is geen goed idee om de verzekeringslast op de schouders van de individuele vrijwilligers zelf te leggen.

Deel 2

Verzekeringen beveiligen tegen bepaalde risico's: een verdere verfijning

In dit deel gaan we verder in op de bestanddelen van de risico's en geven we wat extra informatie over de begrippen 'burgerrechtelijke aansprakelijkheid', de eigen lichamelijke ongevallen waarvoor niemand anders aansprakelijk gesteld kan worden (het 'pure' ongeval) en de 'rechtsbijstand'.

2.1. DE AANSPRAKELIJKHEID

Het begrip 'aansprakelijkheid' betekent dat een persoon die een fout maakte, onvoorzichtig of nalatig was verplicht kan worden de schade die daaruit voortvloeit te herstellen of te vergoeden. Het is dus iets anders dan 'verantwoordelijkheid' omdat dat gaat over een gevoel of het geweten dat spreekt (de 'morele' kant van de zaak).

Na haar wekelijkse bezoek begeleidt Tijs zijn moeder steeds naar de tramhalte. Die zondag doet hij dat niet omdat er nog ander bezoek is. Net op die dag struikelt de moeder en breekt haar enkel. Tijs voelt zich schuldig en verantwoordelijk maar heeft niets (juridisch) verkeerd gedaan...

Hij kan niet verplicht worden om zijn 'fout' recht te zetten, schade te herstellen, want er was geen fout.

2.1.1. STRAFRECHTELIJKE VERSUS BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID

In het recht bestaat een onderscheid tussen twee vormen van aansprakelijkheid. Je hebt aan de ene kant de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, aan de andere kant de strafrechtelijke aansprakelijkheid.

STRAFRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID: DAT KAN JE ECHT NIET VERZEKEREN!

In ons verzekeringsverhaal spreken we vooral over de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, maar we staan hier ook kort stil bij de strafrechtelijke aansprakelijkheid.

De reden is simpel. Bij strafrechtelijke aansprakelijkheid heb je een wet of een rechtsregel geschonden: je krijgt een straf (boete of gevangenisstraf); eigen aan ons strafstelsel is die straf persoonlijk. Wie strafrechtelijk aansprakelijk gesteld wordt, heeft een overtreding begaan.

Het strafwetboek, maar ook andere strafwetten (vb. niet vermelden van een verantwoordelijk uitgever) bepaalt wat een overtreding is, en voorziet de mogelijke straffen daarbij. De strafrechtelijke aansprakelijkheid kan je niet verzekeren. Je kan wel voorzien in een verzekering rechtsbijstand.

Ik raas met mijn bolide over de snelweg en wordt geflitst. Ik heb een overtreding begaan. Er volgt een boete (en als het te erg is, misschien ook een intrekking van mijn rijbewijs).

DE BASISELEMENTEN BIJ DE STRAFRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID

1. je begaat een overtreding (vb. door het rode licht rijden)
→ een overtreding is er ook als er geen schade is berokkend!
2. de overtreding wordt vastgesteld (vb. de flitspaal registreert je nummerplaat)
→ je zal strafrechtelijk aansprakelijk gesteld worden
3. de schuldige wordt gestraft (je krijgt een PV in je brievenbus)
→ de strafmaat hangt samen met de ernst van de overtreding

HET STRAFRECHT STAAT VER WEG VAN HET VRIJWILLIGERSWERK!

Mis. Het betekent niet omdat je je er niet tegen kan verzekeren, dat er in het vrijwilligerswerk geen aanvaring met het strafrecht kan plaatsvinden.

Cruciaal in het vrijwilligerswerk is o.m. de geheimhoudingsplicht. Deze plicht staat uitdrukkelijk in het strafrecht. Inbreuk op de discretieplicht kan leiden tot een veroordeling. Licht je vrijwilligers erover in!

Heel wat organisaties geven folders uit, verspreiden affiches. Wist je dat het verplicht is een verantwoordelijk uitgever te vermelden? Doe je dat niet, riskeer je een straf omdat je een wettelijke regeling hebt overtreden'.

Een lieve persoon werpt zich op als de cijferspecialist. Je werft hem/haar aan als vrijwilliger. Drie maanden later blijkt dat de persoon zo gehecht is aan de kas, dat hij/zij ermee wegloopt.

Iemand van de Mindermobielencentrale rijdt langs de foute kant een eenrichtingsstraat in. Hij/zij mag niet aanvoeren dat een overtreding werd begaan omwille van het vrijwilligerswerk. Het kan de organisatie niet worden aangewreven, wel de chauffeur zelf.

Dus:

- in het vrijwilligerswerk kan de strafrechtelijke aansprakelijkheid ook om de hoek komen kijken
- voor strafrechtelijke aansprakelijkheid bestaat geen verzekering, hooguit wel voor de rechtsbijstand daaromtrent
- in het geval van strafrechtelijke aansprakelijkheid zal de straf altijd gericht zijn naar de persoon die het misdrijf pleegde (m.u.v. minderjarigen/onbekwaam verklaarden³)

³ Dit is een thema op zich: kortweg kan gesteld worden dat strafrechtelijke feiten gepleegd door minderjarigen voor/door de jeugdrechter worden beoordeeld. Binnen het bestek van deze gids gaan we er niet dieper op in.

2.1.2. BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID

De burgerrechtelijke aansprakelijkheid heeft essentieel te maken met verhoudingen tussen mensen, en wordt geregeld door het Burgerlijk Wetboek. Het doel van deze rechtsregels is o.m. om individuen te beschermen tegen de fouten van anderen.

BASISELEMENTEN BIJ DE BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID:

1. iemand maakt een fout of stelt een onrechtmatige daad⁴
→ Toetssteen: handelde die als 'goed huisvader'?

De 'goede huisvader' is een juridisch begrip, dat door de rechter gehanteerd wordt als toetssteen. Om feiten te beoordelen gaat de rechter na of het individu zich gedragen heeft zoals 'de goede huisvader' het zou gedaan hebben in dezelfde omstandigheden. Het is altijd een beoordeling achteraf. Voor vrijwilligers kan geëvalueerd worden of ze de nodige voorzorgen genomen hebben bij de uitwerking van een activiteit (goed georganiseerd?). en/of ze voldoende toezicht hebben gehouden bij de uitvoering van de opdrachten, opdat niemand in gevaar komt (goed toezicht gehouden?).

2. die schade veroorzaakt aan een andere (de schadelijder, in vakjargon 'de derde')
→ Een ander, 'het slachtoffer' van de fout, hij/zij die schade lijdt

De schadelijder is de mens die schade oploopt als mens of in zijn zaken. Belangrijk is te weten dat niet elke schadelijder verzekerd wordt. In de regel accepteert de verzekering dat vrijwilligers in eenzelfde organisatie ook als anderen⁵ (derden) beschouwd kunnen worden. De verzekering BA kan dus ook tussenkomen als de ene vrijwilliger schade veroorzaakt aan de andere.

3. en waarbij een oorzakelijk verband bestaat tussen de fout van de ene en de schade van de andere
→ cruciaal is dat men moet kunnen bewijzen dat de fout schade veroorzaakte
4. wie aansprakelijk gesteld wordt, zal de schade moeten vergoeden
→ in de burgerrechtelijke aansprakelijkheid draait de vergoeding om de aard en de omvang van de schade; diegene die de schuld draagt zal hiervoor moeten opdraaien.

Schade betekent 'nadeel, verlies'. Het schadebegrip is voortdurend in evolutie en kan dus ruim geïnterpreteerd worden. Bij een geval van burgerrechtelijke aansprakelijkheid zal alle schade vergoed moeten worden: zowel materiële als immateriële schade, zowel schade aan zaken als aan personen, ook verzorging, inkomensverlies, ... kunnen/moeten terug betaald worden.

5. wie beweert schade geleden te hebben door de fout van iemand anders draagt daaromtrent de volledige bewijslast: hij/zij moet bewijzen: de fout, de schade, het oorzakelijk verband

⁴ Onrechtmatige daden zijn verkeerde handelingen die gepleegd worden door "kinderen beneden de jaren des onderscheids" (leeftijd van 6-7 jaar, als kinderen het verschil tussen goed en kwaad geacht worden te kennen) en door mensen die niet meer weten wat ze doen. Niet onbelangrijk voor het vrijwilligerswerk met deze doelgroepen: kleine kinderen en sommige categorieën ouders.

⁵ Wat de familiale verzekering niet doet ten overstaan van de leden van eenzelfde gezin, eenzelfde entiteit. Lees: 'De meeste vrijwilligers hebben toch een familiale verzekering?'

VRIJWILLIGERSWERK EN BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID: GEEN GEKKE COMBINATIE

In het vrijwilligerswerk stellen zowel de organisatie als de vrijwilligers heel wat daden, organiseren activiteiten, voeren taken uit.

Vanzelfsprekend zijn fouten mogelijk.

Zoals aangegeven zullen fouten als dusdanig maar aangewreven worden als er iemand er schade of verlies door ondervindt. Dan komt de hele vergoedingsproblematiek meteen ook op de proppen.

Want, stel dat een vrijwilliger een fout maakt, waardoor hij/zij schade aan anderen veroorzaakt. Wie zal dan de schade gaan vergoeden? De organisatie? De vrijwilliger? De verzekering?

BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID EN VERZEKERINGEN

In het vrijwilligerswerk kan je een verzekering afsluiten om schadegevallen in het kader van burgerrechtelijke aansprakelijkheid te vergoeden. Uiteraard raden we dat elke organisatie aan.

Omdat het echt geen overbodige luxe is. Je onthoudt best dat bij 'burgerrechtelijke aansprakelijkheid' een vergoeding moet uitbetaald worden op basis van de vastgestelde schade.

We moeten er weinig aan toevoegen om duidelijk te maken dat sommige schade-eisen⁶ torenhoog kunnen oplopen.

Je organiseert een activiteit in een feesttent. Door een onvoorzichtigheid schiet de vlam in de feesttent. Alles brandt af, inclusief een aantal persoonlijke spullen (camera's, jassen,...) van de aanwezigen. Enkele mensen lopen brandwonden op. Wellicht volgt een schade-eis. Als bewezen is dat een vrijwilliger een fout heeft gemaakt die de schade veroorzaakte, zal de rekening ongetwijfeld hoog zijn.

PUNTJES OP DE 1, DE BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID HEEFT MEER GEZICHTEN

De aansprakelijkheidsproblematiek heeft meerdere dimensies. Een eerste element heeft te maken met de vraag binnen welk kader de aansprakelijkheid ontstaat. Dat kan gebeuren binnen of buiten een overeenkomst.

- **Contractuele aansprakelijkheid**
Vloeit voort uit de verplichtingen waaraan men moet voldoen bij en na afsluiten van een contract of overeenkomst.
Als de organisatie of de vrijwilliger fout handelt in de uitvoering van een overeenkomst, kan er schade ontstaan die vergoed moet worden.

⁶ Schade-eisen. Je kan dat ook schadeclaims of kortweg claims noemen.

Let op:

- 'contracten' zijn niet enkel de overeenkomsten die op papier staan
- ook mondelinge afspraken zijn rechtsgeldig, hebben dus dezelfde gevolgen als 'papiercontracten' (al kunnen er problemen rijzen inzake bewijs)
- de contractuele aansprakelijkheid geldt tussen de partijen die het contract hebben afgesloten
- het kan gaan om een resultaatsverbintenis (je belooft een prestatie, een resultaat); het kan evengoed gaan om een middelenverbintenis (je belooft je in te zetten, je best te doen)

Voor een fototentoonstelling huurt een socioculturele vereniging panelen, die ze na gebruik in onberispelijke staat moet teruggeven. Omdat de gebruiksaanwijzing niet voldoende opgevolgd werd, worden een aantal panelen beschadigd. De verhuurder zal wellicht een schadevergoeding eisen.

Om later de website en het verenigingsblad van visueel materiaal te voorzien, wordt de digitale camera van Katrien, een van de leden uitgeleend. Er is geen 'schriftelijk' contract opgemaakt. Katrien krijgt de digitale camera amper functionerend terug.

- in het vrijwilligerswerk is contractuele aansprakelijkheid geen onbekende
- denk maar aan dingen die gehuurd, uitgeleend, afgesproken worden
- meestal sluiten de polissen BA voor vrijwilligers dit soort contractuele aansprakelijkheid⁷ uit!

Contractuele aansprakelijkheid en vrijwilligerswerk

Als een vrijwilliger zich voor iets concreet in een organisatie engageert ontstaat er (al dan niet expliciet) een soort overeenkomst. In heel wat gevallen worden de afspraken schriftelijk in een vrijwilligersovereenkomst opgemaakt. Ook de mondelinge afspraken hebben een juridische waarde. *Voorbeeld:* de vrijwilliger die zich geëngageerd heeft om een persoon naar de kliniek te brengen voor een wekelijkse behandeling. De vrijwilliger verzaakt aan zijn plicht... met erge gevolgen.

• **Buitencontractuele aansprakelijkheid**

Als we praten over aansprakelijkheid, horen we vaak 'verhalen' die te maken hebben met de buitencontractuele aansprakelijkheid. De aansprakelijkheid vloeit voort uit een fout die de ene persoon maakt en die schade veroorzaakt aan een andere persoon, zonder dat beiden (ooit) een contract hebben opgesteld of iets hebben afgesproken.

Je doktert met een aantal medevrijwilligers een fietsparcours uit voor de jaarlijkse zoektocht. Jullie slaan ergens in een veldwegeltje in, lopen eerst naast en dan door de wei van boer Riek. Iemand van de vrijwilligers laat het hek openstaan en de koeien breken uit. Je maakte een fout, iemand die je niet kent (de) leed schade. Nochtans was er geen contract opgesteld.

- de buitencontractuele aansprakelijkheid is de meest voorkomende in het vrijwilligerswerk, zoals in het dagdagelijkse leven
- de buitencontractuele aansprakelijkheid geldt tegenover gelijk wie

⁷ Je kan een aparte verzekering contractuele aansprakelijkheid afsluiten. Hier win je best nadere informatie over in.

2.1.3. NOG WAT MEER OVER DE AANSPRAKELIJKHEID

Het is nogal wies dat wanneer je een fout maakt die schade uitlokt bij een ander, je deze schade moet vergoeden (of laten vergoeden via de verzekering). Dat noemt men de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor eigen daden.

Maar de aansprakelijkheidsregeling gaat verder, want ze brengt ook mee dat je als persoon aansprakelijk gesteld kan worden voor:

- De daden van anderen

Een organisatie biedt wekelijkse activiteiten aan voor kansarme kinderen. De vrijwilligers gaan op uitstap naar de dierentuin met een groepje kinderen. Een van de kinderen haalt wat kattenkwaad uit door zuurtjes te geven aan één van de dieren. Het dier heeft verzorging nodig. De begeleider en de organisatie kan aansprakelijk gesteld worden.

Vrijwilligersorganisaties kunnen aansprakelijk gesteld worden voor de daden van de vrijwilligers als bewezen wordt dat ze in opdracht van de organisatie handelden.

Aangesteld is diegene die in opdracht, onder 'toezicht en gezag' van iemand werkt of handelt. Dat is niet steeds zo duidelijk in alle vrijwilligerstaken. Voor de organisatie is het wel belangrijk te weten dat als vrijwilligers inderdaad als 'aangestelden' getypeerd worden (en die tendens is duidelijk aanwezig in de regelgeving en in de rechtsspraak), de aansprakelijkheid op het hoofd van de organisatie terechtkomt. Vermits de betaalde babysitter, de betaalde hulp in de huishouding 'onder gezag' werkt, treedt ze op als aangestelde (en valt ze overigens ook onder de wet op de arbeidsongevallen⁸). Enkel als de aangestelde vrijwilliger bedrog heeft gepleegd of een grove fout maakte, of een lichte herhaalde fout maakte, kan de schade op de vrijwilliger zelf verhaald worden.

- Zaken

Het gaat om het materiaal (zoals meubilair, toestellen,...) dat onder bewaring of verantwoordelijkheid van de organisatie valt. Als er een defect aan is en een derde lijdt hierdoor schade, dan kan de organisatie aansprakelijk gesteld worden.

Een plaatselijke culturele vereniging stelt haar tafels en stoelen ter beschikking van derden. Tijdens de activiteit zakt een stoel door de poten waardoor diegene die erop zat gekwetst raakt...

- Dieren

Misschien toch wel belangrijk voor het vrijwilligerswerk binnen dierenasielen, kinderboerderijen, verenigingen die dieren inzetten in functie van hun activiteiten of de doelgroep waarmee ze werken is te weten dat de bewaker⁹ van de dieren aansprakelijk is voor de schade die erdoor worden veroorzaakt.

Enkele mensen bezoeken de kinderboerderij, een vzw die al jaar en dag door vrijwilligers gerund wordt. Een van de bezoekers krijgt een stamp van Donk, de ezel en moet verzorgd worden. De schade...moet vergoed worden.

⁸ Volgens de rechtsleer voeren deze personen arbeidsprestaties uit, met de hoofdingrediënten om over een arbeidsovereenkomst te spreken, namelijk 'tegen betaling van een loon onder gezag van iemand anders arbeid verrichten'.

⁹ De bewaker is de persoon die het recht heeft profijt/winst/voordeel te halen uit het dier. Dat is niet per definitie de eigenaar. Als er iets gebeurt, kan dat het onderwerp uitmaken van ernstige discussie.

- Voor gebouwen
Organisaties die eigenaar zijn van een gebouw(of –en) kunnen aansprakelijk gesteld worden voor de schade die het pand veroorzaakt, door het instorten van het dak bijvoorbeeld.
Organisatie X heeft een pand in een drukke winkelstraat. Wegens uitblijven van subsidies, verzaakt ze de bouwvallige gevel te herstellen. Er dondert een groot deel van naar beneden, recht op enkele geparkeerde auto's.

Uit de aansprakelijkheid en bovenstaande voorbeelden komt het belang van het begrip 'de goede huisvader' steeds sterk naar voren. Uit de hele aansprakelijkheidskwestie kan je afleiden dat je zowel als organisatie als vrijwilliger:

- aandacht hebt voor de voorbereiding en uitwerking als organisator van het werk;
- er aan moet denken dat fouten schade of verlies kunnen veroorzaken bij derden, wat best te vermijden is;
- de verzekeringsproblematiek zeker geen luxeprobleem is

2.1.4. SCHADECLAIMS EN BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID: WIE WORDT AANGESPROKEN?

Volgens de rechtsregels zal de persoon die de fout beging waardoor schade aan anderen werd veroorzaakt, worden aangesproken om de schade te vergoeden. Een vrijwilliger die een fout maakt, kan dus zelf aangesproken worden.

Toch is het niet logisch om vrijwilligers met deze problematiek op te zadelen. Wie in een concreet geval aansprakelijk gesteld wordt hangt af van een aantal factoren:

SPEELT HET ZICH AF BINNEN EEN VZW OF BINNEN EEN FEITELIJKE VERENIGING?

Een vzw is wat we noemen een rechtspersoon. Een rechtspersoon kan (via haar medewerkers of haar 'organen') zelf juridische handelingen stellen, kan ook zelf aansprakelijk gesteld worden.

Een feitelijke vereniging is de verzameling van enkele of meerdere 'natuurlijke' personen, dus gewone mensen, die zelf aansprakelijk gesteld kunnen worden.

Omdat de feitelijke vereniging geen rechtspersoonlijkheid heeft, zal de schadelijder of diens vertegenwoordiger of rechthebbende zich richten tot iedereen die in de feitelijke vereniging actief is.

- gevolg: heeft de feitelijke vereniging geen verzekering, dan loopt elk individueel persoon het risico dat hij/zij een deel van de schade moet vergoeden
- paniek?
 - Nee, want een feitelijke vereniging kan zelf ook een verzekering BA en rechtsbijstand afsluiten
 - Voorwaarde: de mensen die verzameld zijn moeten er aandacht aan besteden dat ze een contactpersoon of een verantwoordelijke aanduiden

Feitelijke verenigingen hebben het voordeel flexibel te zijn, maar hebben als groot nadeel dat er minder bescherming is voor de actieve/deelnemende vrijwilligers. Gebeurt er iets en de feitelijke vereniging heeft zelf geen voorzorgsmaatregelen getroffen, bestaat het risico dat enkele individuen opdraaien voor zware rekeningen; de afzonderlijke personen dreigen dan ieder apart een zware tol te moeten betalen. Informeer dus goed hoe je je best beveiligd binnen de feitelijke vereniging. Denk er eventueel ook over je feitelijke vereniging toch in een vzw-vorm te gieten.

MAAKTE DE VRIJWILLIGER EEN FOUT IN DE UITVOERING VAN ZIJN/HAAR VRIJWILLIGE ACTIVITEITEN?

- Er is een tendens om de vrijwilliger buiten schot te houden, zodat de aansprakelijkheid op de schouders van de organisatie terechtkomt.
- De organisatie zal hier meestal geen probleem mee hebben, op voorwaarde dat de vrijwilliger geen bedrog pleegde of een al te grove fout maakte.
 - Vanzelfsprekend kan de organisatie eventueel de vrijwilliger 'aanpakken'. Dan is het wel aan de organisatie om naar behoren te bewijzen dat de vrijwilliger uit de bocht is gegaan.

Gezien de belangrijke meerwaarde van het vrijwilligerswerk voor onze samenleving, is het geen overbodige luxe dat de overheid mee helpt de vrijwilligers te beschermen. Dat kan door een duidelijke regeling, conform het voorstel van de Hoge Raad, waarbij de vrijwilligers zoveel mogelijk buiten schot blijven inzake aansprakelijkheid. Dit is nog maar een voorstel¹⁰.

Grove fouten zijn: dronkenschap, druggebruik, zonder wettige reden gewelddadig optreden,...liegen over fundamentele kwaliteiten (over vereiste diploma, bezit van rijbewijs, ...)

ER IS GEEN VERZEKERING BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID OF RECHTSBIJSTAND

- Dan blijft de vrijwilliger in de kou staan. Hij of zij zal ofwel de schade zelf moeten vergoeden, of beroep doen op zijn/haar familiale verzekering en eigen verzekering rechtsbijstand.
- Is deze individuele vrijwilliger niet verzekerd, dan krijgt hij/zij een rekening gepresenteerd die uit eigen zak betaald moet worden...

¹⁰ Voor de actuele stand van zaken hieromtrent, surf naar www.vrijwilligerswerk.be.

De aansprakelijkheid voor vrijwillige bestuursleden (beheerders) gaat nog verder en heeft bijzondere kenmerken.¹¹

Vanaf het ogenblik dat een vrijwilliger een bestuursfunctie opneemt kan hij/zij aansprakelijk gesteld worden. We onderscheiden twee gevallen van aansprakelijkheid:

Eenzijds de aansprakelijkheid van de bestuurder tegenover de buitenwereld, anderzijds de aansprakelijkheid van de bestuurder tegenover de organisatie.

Aansprakelijkheid tegenover de buitenwereld

In dit geval gelden de gewone regels van de aansprakelijkheid, en worden zij toegepast als de vrijwillige bestuurder een inbreuk pleegt op de algemene wettelijke verplichtingen of de algemene zorgvuldigheidsplicht.

Voorbeeld: De bestuurder richt een manifestatie in voor de vereniging waarvan hij/zij bestuurslid is. Door een slordigheid ontstaat er een gevaarlijke situatie, met schade tot gevolg. De bestuursvrijwilliger kan individueel aansprakelijk gesteld worden. Als hij/zij kan aantonen dat werd opgetreden in opdracht van het bestuur, kan ook de organisatie aansprakelijk gesteld worden.

Het is mogelijk dat de bestuursvrijwilliger individueel aansprakelijk gesteld wordt.

Aansprakelijkheid tegenover de organisatie

De bestuursvrijwilliger heeft een bijzondere verantwoordelijkheid ten aanzien van de organisatie. Als hij/zij schade berokkent aan de organisatie kan hij/zij daarvoor aansprakelijk gesteld worden. Deze aansprakelijkheid situeert zich tussen de wettelijke en de contractuele aansprakelijkheid. Mogelijk is dat het geval :

- als de bestuurder tekort komt in zijn/haar taak tegenover de organisatie
- als de bestuurder door het stellen of nalaten van specifieke handelingen schade veroorzaakt aan de organisatie
- als de bestuurder vertrouwelijke gegevens over de organisatie verspreidt

Voorbeelden: de bestuurder doet overdreven uitgaven, die de financiële draagkracht van de organisatie te boven gaan; de bestuurder sluit té zware contracten af die de toekomstige werking van de organisatie zwaar in het gedrang brengen; de bestuurder stelt iemand aan maar verzaakt aan de wettelijke verplichtingen inzake sociale zekerheid,...

Het is raadzaam dat de collectiviteit (het volledige bestuur) mee waakt over het functioneren van elke bestuursvrijwilliger. Zolang alles gesmeerd loopt is er niets aan de hand, maar als men op een probleem stuit dan zijn zware consequenties niet uitgesloten.

We willen ook hier niemand afschrikken, wel wijzen op het feit dat het afsluiten van een goede verzekering voor bestuursvrijwilligers voldoende aandacht vraagt. Weet ook dat de familiale verzekering nooit tussenkomt als iemand een fout maakt 'in opdracht'.

¹¹ Alle details over de complexe materie van de aansprakelijkheid van de bestuursvrijwilligers kunnen we in het bestek van deze inleiding niet weergeven. We beperken ons tot de weergave van de cruciale aandachtspunten.

2.1.5. WE SLUITEN EEN POLIS BURGERRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID AF VOOR DE VRIJWILLIGERS, WAAR LETTEN WE BEST OP?

We geven je hier een korte controlelijst die je kan helpen om een degelijke BA-polis af te sluiten:

- vraag een aantal offertes op bij meer dan een verzekeringsmaatschappij, zodat je enkele voorbeelden kan vergelijken
- ga na hoe het vrijwilligerswerk correct en volledig wordt omschreven
 - Hier heb je als organisatie zelf ook een verantwoordelijkheid!
 - Geef een goede omschrijving van alle activiteiten/taken van de vrijwilligers (hoe beter omschreven, hoe minder discussie je achteraf uitlokt)
 - Let erop dat de polis mee evolueert met het vrijwilligerswerk al zijn aspecten: je hebt als organisatie een meldingsplicht aan de verzekeraar
 - Veranderingen doorgeven!
- Controleer goed wat de verzekering (niet)dekt en wanneer de verzekering (niet)van toepassing is
 - Voorbeeld: voorziet de verzekering BA ook in een dekking op weg van en naar de activiteiten?
- Ga na wat uitgesloten wordt in de polis, meestal zijn dat zaken zoals:
 - Schadegevallen die het gevolg zijn van opzet (de wet zelf beperkt de verzekeringsdekking voor opzet)
 - Schadegevallen veroorzaakt door grove fout die nauwkeurig en limitatief worden opgesomd in de polis(zie elders in deze gids)
 - De contractuele aansprakelijkheid
 - ...
- Controleer en vergelijk de verzekerde bedragen
 - Een verzekering kan beperkt zijn in de hoogte van de vergoeding die uitbetaald wordt in geval van schade
 - Meestal maakt men een onderscheid tussen de hoogte van het bedrag aan schadevergoeding
 - Voor schade aan personen of lichamelijke schade
 - Voor schade aan goederen of materiele, stoffelijke of zaakschade
 - Het is niet eenvoudig om een realistische inschatting te maken van eventuele schadevergoedingen, maar je rekent beter ruimer dan te krap, vraag je verzekeringsadviseur om raad
 - Ga na wat het basisbedrag is dat de organisatie zelf moet betalen bij een schadegeval (de zgn. franchise)
- De waarborg 'rechtsbijstand' is niet automatisch opgenomen in de polis-BA, let er dus op of deze clausule is opgenomen
-

2.2. LICHAMELIJKE ONGEVALLLEN

(met schade aan de mens waarbij niemand anders dan het slachtoffer zelf aansprakelijk is)

In het vorige deel (onder punt 2.1) spraken we over fouten die tot schade aan anderen kunnen leiden. Nu behandelen we de 'eigen' ongevallen. Een ongeval is altijd mogelijk en is zeker niet altijd uitgelokt door een fout van iemand anders. Een ongeval gebeurt meestal door toeval, het 'overkomt' je.

2.2.1. ONGEVALLLEN EN VRIJWILLIGERSWERK

Organisaties zijn niet verplicht een verzekering 'eigen ongevallen' af te sluiten voor hun vrijwilligers. Maar toch is het wenselijk. Als vrijwilligers activiteiten uitvoeren ten dienste van een organisatie, lopen ze immers een zeker risico. Het zou niet fair zijn de vrijwilliger te laten vallen als hij/zij met een ongeval geconfronteerd wordt.

*Hendrik hangt slingers op voor het kerstfeest. Hij verliest zijn evenwicht, valt van de ladder en breekt zijn arm.
Hassan geeft training aan jonge voetbalspelertjes. Hij struikelt over de bal en verrekt een pees.*

2.2.2. EEN ONGEVALLENVERZEKERING?

Op dit ogenblik bestaan er twee hoofdkanalen om vrijwilligers te verzekeren bij een eigen ongeval (zoals hier bedoeld). De organisatie die ook met beroepskrachten werkt, kan opteren voor een aanvulling of uitbreiding van de polis Arbeidsongevallen(Ao). Een organisatie die met weinig of geen beroepskrachten werkt, kan een aparte polis lichamelijke ongevallen (Lo) afsluiten.

EEN POLIS ARBEIDSONGEVALLEN

Werkgevers zijn verplicht een verzekering Arbeidsongevallen af te sluiten voor hun personeel. Dat is een wettelijke plicht. Maar het is enkel een verplichting voor mensen die arbeidsprestaties (d.w.z. arbeid uitvoeren in ruil voor een loon en in ondergeschikt verband) verrichten.

Organisaties hebben het recht om een forfaitaire of reële kostenvergoeding uit te betalen aan de vrijwilligers (zie ook brochure: 'Vrijwilligerswerk: goed gekend, rechten en plichten in het vrijwilligerswerk'). Als je deze regels niet zuiver hanteert kan je niet enkel last krijgen met de fiscus of de sociale inspectie maar ook met het Fonds voor Arbeidsongevallen. Als er zich een ongeval voordoet en de vrijwilliger kan aantonen dat hij/zij eigenlijk arbeidsprestaties uitvoerde voor de organisatie zal de organisatie een zware sanctie¹² oplopen, en daarenboven alle kosten terug moeten betalen.

Je kan deze polis wel uitbreiden voor de vrijwilligers. Het grote voordeel is dat de vrijwilligers even degelijk verzekerd zijn als de betaalde of beroepskrachten, en de verzekering geldt voor zowel ongevallen tijdens de uitvoering van de taken als op de weg van en naar het vrijwilligerswerk. Nadeel is dat deze verzekering niet zo goedkoop is.

DE POLIS LICHAMELIJKE ONGEVALLEN

Het is perfect mogelijk een aparte verzekering lichamelijke ongevallen af te sluiten voor de vrijwilligers. Vermits dit geen wettelijke verplichting is, is het aan de organisatie om ervoor te zorgen dat de dekking naar behoren aanleunt bij de bij wet geregelde arbeidsongevallenverzekering .

Om een goede verzekering op dit vlak af te sluiten is het best de polis arbeidsongevallen er bij te nemen zodat je zoveel mogelijk parallellen kan trekken.

DE ONGEVALLENVERZEKERINGEN, VOOR WAT ZE VEILIGHEID BIEDEN:

- ongevallen tijdens de uitvoering van de taken en ongevallen op de weg van en naar de plaats waar het vrijwilligerswerk zich afspeelt (controleer of dit voldoende ruim in de polis vervat zit, laat het er anders aan toevoegen)
- een uitkering bij
 - overlijden
 - een uitkering bij blijvende (arbeids-)ongeschiktheid
 - een uitkering bij tijdelijke (arbeids-)ongeschiktheid

- de terugbetaling van medische kosten
 - voor de terugbetaling van deze kosten gelden regels, o.m. omdat hiermee ook de ziekte-en invaliditeitsverzekering (via de mutualiteit) in het spel komt (enkel terugbetalingen boven wat de mutualiteit betaalt)

de dekking via de verzekering Arbeidsongevallen(Ao) heeft een ruimere reikwijdte, wordt gekoppeld aan het loon (met maxima), voorziet een dekking die in de tijd verder gaat,... dan een verzekering Lichamelijke ongevallen (Lo) waarin de mogelijk uit te keren bedragen contractueel vast liggen, meestal niet gekoppeld aan het loon, en waar de tussenkomst van de verzekeraar vaak ook geen al te lange periodes dekt.

Let op: een uitbreiding van de polis Ao voor de betaalde personeelsleden naar vrijwilligers betekent niet automatisch dat de vrijwilligers even goed gedekt zijn.

- Men rekent immers op basis van een fictief loon (vrijwilligerswerk is per definitie onbetaald)
- Controleer dus zeker ook of de dekkingsgraad van de uitbreiding naar vrijwilligers interessant is.

Let op: In de polis Lo **kan** een extra clause ingevoegd worden waarmee ook de schade aan goederen (meestal m.u.v. voertuigen) kan gedekt worden tot op zekere hoogte. Die clause staat er niet automatisch in. Dat moet je dus afspreken met de verzekeraar.

Let op: het kan zijn dat de verzekering de medische kosten maar tot een bepaalde hoogte terug betaalt

De ongevallenverzekering dekt normaal niet alle schade die iemand opliep, maar enkel de lichamelijke schade/ letsels (schade aan de mens). Iemand die op zijn/haar gezicht valt, kan de medische kosten (doktersbezoek, ziekenhuis, hulpmiddelen, medicamenten) terugbetaald krijgen, maar niet de kosten van de gebroken brillenglazen of gescheurde kleren. Behalve als de mogelijkheid wel in de polis is opgenomen.

2.3. RECHTSBIJSTAND

Het begrip 'rechtsbijstand' spreekt voor zich, het gaat om de juridische steun of hulp die iemand ontvangt in het geval hij/zijzelf schade heeft geleden of er een zaak tegen hem/haar wordt ingespannen: dossierkosten, onderzoeks- en expertisekosten, kosten van advocaten, kosten van de rechtszaak,...

Kosten die hoog kunnen oplopen en waarvoor eveneens een verzekering kan gesloten worden. De verzekering rechtsbijstand helpt om de belangen van de betrokken persoon/organisatie behartigen.

De verzekering helpt de persoon/de organisatie om het eigen recht te halen (schadevergoeding bekomen) en kan hulp bieden als de persoon/organisatie zelf onder vuur komt te liggen (om de eigen aansprakelijkheid te bestrijden).

2.3.1. RECHTSBIJSTAND EN VRIJWILLIGERSWERK

Het is verstandig om een aparte verzekering rechtsbijstand af te sluiten, of minimaal te voorzien dat de 'waarborg' rechtsbijstand in de polis BA wordt opgenomen.

¹² Het Fonds voor Arbeidsongevallen vergoedt het (niet verzekerde) slachtoffer maar keert zich tegen de werkgever. De organisatie zal dan de totaliteit van de vergoeding moeten ophoesten.

Deel 3:

Verzekeringen en verzekeraars

Voor vrijwilligersorganisaties is het niet altijd eenvoudig om de 'betere' verzekeraar te vinden. Toch zijn er heel wat maatschappijen die een degelijke polis 'vrijwilligerswerk' aanbieden.

Het zou ideaal zijn en een goede service aan vrijwilligersorganisaties zijn om een centraal overzicht op te stellen van de betere verzekeringsmaatschappijen. Help je ons mee het kaf van het koren te scheiden? Meld je ervaringen bij het steunpunt naar keuze, zodat we werk kunnen maken van een vergelijking, en iedereen adviseren over de 'betere' vrijwilligerspolis.

We geven je hierbij nog een aantal kanttekeningen, en dan ook nog enkele cruciale tips, die je helpen ook een veilig gevoel te hebben.

KANTTEKENINGEN

ER BESTAAT GEEN VERZEKERINGSPLICHT, OOK NIET VOOR VERZEKERAARS!

Dat wil simpelweg zeggen dat geen enkele verzekeringsmaatschappij verplicht is om jullie organisatie te verzekeren.

Let op: een maatschappij kan het risico 'te hoog' inschatten en de verzekering weigeren

- bepaalde actiegroepen stuiten wel eens op de moeilijkheid of de weigering van een verzekeraar om hun activiteiten te verzekeren

Let op: voor de verzekeraar kan het sop de kool niet waard zijn

- slechts 1 vrijwilliger verzekeren kan een probleem opleveren
- werk je met weinig vrijwilligers? Zoek dan misschien naar een samenwerking met andere organisaties (bijvoorbeeld in dezelfde gemeente of in hetzelfde soort activiteiten)

Als de verzekeraar weigert een bepaalde groep personen (vb. ouderen boven de 75), een bepaalde organisatie te verzekeren, en je gaat er van uit dat het om een schending gaat van het gelijkheidsbeginsel (er is m.a.w. ongeoorloofde of ten minste niet correct verantwoorde discriminatie in het spel) dan kan je hierover een klacht indienen bij het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding.

EEN POLIS IS NIET MEER EN NIET MINDER DAN EEN CONTRACT

Dat houdt in dat beide partijen een overeenkomst sluiten; enerzijds de verzekeraar (is de contactpersoon van de verzekeringsmaatschappij) en anderzijds de verzekeringsnemer (de organisatie, of de contactpersoon van de feitelijke vereniging).

Beide partijen komen overeen hoe de polis eruit ziet:

- de verzekeraar vanuit zijn standpunt en kennis van zaken (- verzekeringen)
- de verzekeringsnemer vanuit zijn standpunt en kennis van zaken (- vrijwilligerswerk)
- beide partijen kennen elkaar niet altijd zo goed, daarom is het van belang dat de vrijwilligersorganisatie duidelijk aangeeft welke activiteiten en taken de vrijwilligers (kunnen) uitvoeren
- elke partij moet naar het contract handelen
- de verzekeraar gaat bij een mogelijk schadegeval na of het gedekt is; de beoordeling gebeurt afstandelijk. Je kan de verzekeraar niet verwijten geen sympathie te hebben voor het vrijwilligerswerk, want dat is niet zijn opdracht.
- Maar... de 'betere' verzekeraar heeft kennis van het vrijwilligerswerk, is in staat een polis aan te bieden die tegemoet komt aan vragen en verzuchtingen van het werkveld.
- Elke partij kan voorwaarden stellen
- Als de verzekeraar voorwaarden stelt die niet interessant zijn voor de vrijwilligersorganisatie, overweeg dan of je niet beter met een andere in zee gaat

DÉ VRIJWILLIGERSPOLIS BESTAAT NIET

Je zal dus met de verzekeraar moeten nagaan wat hij kan en wil verzekeren, waarbij je in het achterhoofd houdt dat sommige zaken niet verzekerd kunnen worden, de verzekeraar bepaalde uitsluitingen kan voorzien, er franchises bepaald zullen worden,....

Daarenboven gelden een aantal aandachtspunten voor de vrijwilligersorganisatie of contactpersoon vanuit feitelijke verenigingen (zie 2.1.4.)

Vanuit het vrijwilligerswerk kan je niet verwachten dat je gewoon een premie betaalt en de verzekeraar de rest doet. Er zijn een aantal cruciale elementen waarmee je rekening dient te houden, plichten eigenlijk:

- goed aangeven waaruit het vrijwilligerswerk concreet bestaat
 - geef een omschrijving van alle activiteiten en taken die vrijwilligers uitvoeren
 - hoe vollediger je bent, hoe duidelijker de overeenkomst, hoe minder kans op problemen als er iets voorvalt
 - het is de plicht van de verzekeringsnemer om alle nodige of gewoon nuttige informatie te geven aan de verzekeraar
 - maar het is eveneens een plicht van de 'betere' verzekeraar om de verzekeringsnemers goed te informeren, op te volgen en mee in het oog te houden of de polis de actualiteitswaarde behoudt
 - de verzekeringspolis laten aanpassen wanneer nodig
 - als je al een polis hebt, kijk dan na of die nog actueel is
 - maak je een nieuwe polis op, maak je er niet van af door jaarlijks gewoon de premie te betalen, maar controleer ook of de juiste taken en activiteiten nog verzekerd zijn
- in het vrijwilligerswerk zijn veranderingen niet uitgesloten; geef ruimere taakinvullingen door aan de

- verzekeraar want die kan niet 'ruiken' dat er wijzigingen zijn
- de 'betere' verzekeraar helpt je bij deze denk- en invuloefening
- in geval van schade of ongeval, de verzekeraar snel verwittigen
 - let er op dat je de verzekeraar tijdig op de hoogte brengt als je van hem een tussenkomst verwacht
 - ❑ hetzij een financiële tussenkomst
 - ❑ hetzij een tussenkomst op het gebied van rechtsbijstand
- betaal je premie tijdig
 - om te vermijden dat je polis vervallen is, want daar betaal je zeker de rekening voor als er iets gebeurt
- laat je verzekeringspolissen niet slingeren
 - bewaar ze op een goede manier zodat je niet moet beginnen zoeken als er iets gebeurt
 - geef leden van de RvB, de vrijwilligers,... inzagerecht in de verzekeringspolis
- De 'betere' verzekeraar zorgt ervoor dat de polis nauwkeurig en begrijpbaar is opgesteld. Hij/zij waakt erover dat ook de "leek op het gebied van verzekeringen" begrijpt wat er in de polis staat en wat van hem/haar verwacht wordt.

TIP

Ga zelf op zoek naar een goede verzekeringsadviseur, die je organisatie goed kent, die iets kent van verzekeringen en die je goede raad geeft bij het afsluiten van een polis, helpt als er zich een schadegeval voordoet.

Tot slot

Er zijn heel wat verzekeringen. We hebben er maar enkele die van belang kunnen zijn in het vrijwilligerswerk opgesomd.

Vanzelfsprekend kan je nog meer verzekeringen afsluiten, bijvoorbeeld om een uitstap of een evenement te verzekeren, of verzekeringen die een dekking voorzien voor bestuursvrijwilligers. Met vragen over soorten verzekeringen kan je steeds terecht bij het steunpunt vrijwilligerswerk in je buurt.

Er bestaan ook een aantal instanties die toezicht houden op het verzekeringswezen. Bij hen kan je met specifieke vragen of klachten terecht:

- **Algemene klachten:**
Commissie voor het Bank, Financie- en Assurantiewezen
Toezicht op de Verzekeringen
Klachtendienst
Congresstraat 10-16
1000 Brussel
(02/220.52.11)
- **Ombudsdienst van de Verzekeringen**
Mevrouw J. Van Elderen
De Meeûsplantsoen 35
1000 Brussel
(02/547.58.71)
- **Klachten over Discriminatiepraktijken** (t.a.v. zwakkeren, ouderen,...)
Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding
Koningstraat 138
1000 Brussel
(02/212.30.00)

Bronnen

Claassens, H. Em. Hoogleraar, niet gepubliceerde syllabus, Basiscursus Vrijwilligerswerk in lokale besturen. Schadevergoeding en verzekeringen ten behoeve van vrijwilligers. Een algemene verkenning in schetsmatig overzicht ten behoeve van de praktijk, Asse, 2004, 16 blz.

Biesemans, H. (hoodred.), *Ambiance verzekerd! En de rest? Verzekeringsgids voor verantwoordelijken in het jeugdwerk*, KBC-uitgave, Leuven, 2001, 72 blz.

Molemans, K., *Vrijwilligerswerk: Wat kan mag en moet. Een concrete stand van zaken*. Koning Boudewijnstichting, Brussel, 2001, 180 blz.

Procura vzw, *VZW's en verzekeringen*, Uitg. Garant, Antwerpen-Apeldoorn, 2003, 124 blz.

Adressen

contactadressen

- Het Punt vzw, Steunpunt Vrijwilligerswerk
Brussel
Treurenberg 24
1000 Brussel
tel: 02/218.55.16 – fax: 02/218.71.66
contactpersoon: Veerle Leroy
e-mail: hetpunt@busmail.be
- Provinciaal Steunpunt Vrijwilligerswerk
Antwerpen
Boomgaardstraat 22 bus 100
2600 Berchem
tel: 03/240.61.65 • fax: 03/240.61.62
contactpersoon: Ann Duysters
e-mail: vrijwilligerswerk@provant.be
- Provinciaal Steunpunt Vrijwilligerswerk
Limburg
Universiteitslaan 1
3500 Hasselt
tel: 011/23.72.24 – fax: 011/23.72.10
contactpersoon: Peter Vananderoye
e-mail: vrijwilligerswerk@limburg.be
- Provinciaal Steunpunt Vrijwilligerswerk
oost-Vlaanderen
Gouvernementstraat 1
9000 Gent
contactpersoon: Naïma Lafkioui
tel: 09/267.75.44 – fax: 09/267.75.99
e-mail: vrijwilliger@oost-vlaanderen.be
- Provinciaal Steunpunt Vrijwilligerswerk
West-Vlaanderen
Koning Leopold III-laan 41
8200 Brugge
tel: 050/40.34.87 – fax: 050/40.31.07
contactpersoon: Frank Debaere
e-mail: vrijwilligerswerk@west-vlaanderen.be
- Provinciaal Steunpunt Vrijwilligerswerk
Vlaams-Brabant
Provincieplein 1
3010 Kessel-Lo
tel: 016/26.73.48 – fax: 016/46.83.29
contactpersoon: Myriam Philips
e-mail: mphilips@vl-brabant.be
- Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk vzw
Marie-Josélaan 73
2600 Berchem
Tel: 03/218.59.01 – fax: 03/218.45.23
e-mail: info@vsvw.be

Colofon

Deze inleidende gids is een uitgave van de Provinciale Steunpunten Vrijwilligerswerk en het Punt vzw, Brussel, met financiële steun van de Vlaamse Gemeenschap

Auteur:

Eva Hambach

Adviseur:

Prof. Hubert Claassens Em. Hoogleraar K.U.Leuven

Opvolging:

Myriam Philips

Coördinatie:

Provinciale Steunpunten Vrijwilligerswerk en het Punt vzw, Brussel

Verantwoordelijke uitgever:

Raf De Zutter, Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk vzw

Lay-out:

X-oc, Borgerhout

Met bijzondere dank aan Steven Bouckaert.

Druk:

Drukkerij Halewijn, Antwerpen

D/2004/9253/03

